

CASA MEMORIALĂ „DR. KARL DIEL” DIN JIMBOLIA

*Pia Brînzeu**

The Memorial House „Dr. Karl Diel”, Jimbolia

Abstract: The Memorial House dedicated to Dr. Karl Diel (1855–1930) was inaugurated twenty years ago. It contains documents, paintings and books that belonged to a famous doctor who lived in Jimbolia, organized the city hospital and saved the lives of many people. The objects of the museum illustrate, on the one hand, how medicine was practiced in the first half of the twentieth century and, on the other hand, how a family lived more than a century ago in the Banat region.

Keywords: *medicine, Jimbolia, interethnicity, the Diel family*

Cuvinte cheie: *medicină, Jimbolia, interetnicitate, familia Diel*

1. Introducere

Casa Memorială dedicată doctorului Karl Diel a fost inaugurată în 11 august 2000 și s-a extins după două decenii pentru a oferi publicului documente, tablouri, cărți și obiecte care au aparținut străbunicului meu și care ilustrează, pe de o parte, aspecte legate de medicina primei jumătăți a secolului al XX-lea și, pe de altă parte, viața unei familii în Jimbolia acelor ani. Cele două momente inaugurale au fost o dovadă a felului minunat în care s-a păstrat memoria străbunicului meu, considerat un mare chirurg și rămas viu în amintirea jimbolienilor recunoscători pentru numeroasele vieți salvate de el.

2. Karl Diel

Dr. Karl Adolf August Diel s-a născut la 14 februarie 1855 la Jimbolia, unde a urmat școala elementară. Liceul îl va absolvi la Szarvas, în Ungaria, iar medicina o va studia la Budapesta între anii 1872–78. După o perioadă în care a lucrat la spitalul „Sfântul Rochus” din Budapesta, se întoarce în 1884 la Jimbolia, unde ajunge medicul de casă al contelui Csekonic. Curând după aceea, în 1887, se căsătorește cu aristocrata Aloysia Cecilia Katharina Gombócz Bayer de Rogács și are trei copii: Ludwig, Olga și Luiza. Când în 1896 se va înființa spitalul din Jimbolia, va lucra acolo și va face peste 50.000 de operații, unele dintre ele efectuate în premieră națională împreună cu marele neurochirurg Dumitru Bagdasar. Viața lui Karl Diel se încheie la 1 mai 1930.

Pentru activitatea lui prestigioasă, i s-a ridicat în 1940 o statuie realizată de artistul Géza Rubléczy, iar strada pe care se află Casa Memorială a primit numele „Dr. Karl Diel”. Tot așa se numește și spitalul din Jimbolia, începând din anul 1996 când s-a sărbătorit un secol de la înființarea lui și când s-a dezvelit acolo bustul realizat de Theophil Soltész. Printre celebritățile impresionate de activitatea lui Karl Diel au fost pictorii interbelici Stefan Jäger și Julius Meczner, care i-au realizat portretul, precum și compozitorul Emmerich Bartzer, care i-a dedicat un sonet.

Iată ce spune Dragomir Ciobanu într-unul dintre textele dedicate lui Karl Diel: „Marele medic jimbolian rămâne și un model demn de urmat de către medicii de azi și de mâine, pentru spiritul de sacrificiu în muncă, probitate profesională, integritate și omenie, respect și grijă pentru cei aflați în suferință, trăsături care înnobilează calitatea de doctor. /.../ În cei peste 80 de ani care au trecut de la trecerea sa în neființă, cercetători din domeniul medicinei, numeroși autori de istorie locală, publiciști din țară și străinătate i-au recunoscut meritele, i-au omagiat activitatea și l-au așezat cu profundă recunoștință alături de corifeii lumii medicale din Banat.”¹

* Universitatea de Vest din Timișoara, Bd. Vasile Pârvan nr. 4, Timișoara; email: piabrinzeu@gmail.ro.

¹ Ciobanu, Tonța 2013, 107, 108.

3. Casa Memorială

Pe lângă dovezile care atestă complexitatea activității medicale desfășurată de doctorul Karl Diel, amenajarea Casei Memoriale a mai urmărit un țel: să contribuie la istoria nescrisă a vieții zilnice din Banat și să recupereze atmosfera de la începutul secolului al XX-lea. Este vorba despre acel farmec al imperiului austro-ungar, al unei zone multiculturale, interetnice și interlingvistice, unde s-a trăit la fel de elegant ca și în marile capitale central-europene, unde s-au vorbit simultan mai multe limbi – germană, maghiară, română și sârbă – și s-au acceptat căsătoriile mixte fără nici un fel de prejudecăți naționaliste. Deoarece peste jimbolieni, ca și peste familia mea, au trecut granițele mai multor țări și au fost nevoiți să semneze variate certificate de apartenență, au învățat să fie flexibili și toleranți.

Întorcându-mă înapoi în timp, îmi amintesc că ideea organizării unui muzeu mi-a venit într-o zi din aprilie 1963, când s-a stins din viață Luiza, fiica doctorului Diel. Mama s-a întors de la Jimbolia cu câteva coșuri pline de obiecte vechi și o lădiță cu acte prăfuite, rămase de la mătușa ei. Văzându-le, adolescenta din mine a tresărit, copleșită de emoția unui trecut pe care nu-l cunoștea decât din povestiri. În fața ochilor mei s-a conturat o lume generoasă și neobișnuită, ancorată într-un loc de înaltă spiritualitate, a cărei viață s-a povestit în patru limbi. Peste decenii, am dorit să recreez atmosfera Jimboliei de odinioară și să pătrund adevărurile grele, importante, ale acestui oraș bănățean de graniță.

*

Atunci când se pornește vizita Casei Memoriale, se pot vedea în hol, hainele, pălăria și bastonul lui Karl Diel, precum și pălăriile purtate de nora și nepoata lui la înmormântarea care a avut loc acum aproape o sută de ani.

În prima încăpere descoperim originile familiei Diel. Tatăl lui Karl, Johann Ludwig Diel (1802–1871), a venit în 1842 de la Wetzlar an der Lahn, o localitate de lângă Frankfurt. La patruzeci de ani, nemulțumit de viața lui de atunci, a hotărât să plece în lume, convingând-o și pe mama lui de aproape optzeci de ani să-l însoțească. Știa că are o meserie bună: era vopsitor de pânzeturi și era convins că vopseaua albastru-indigo pentru șorțurile șvăboaicelor ar putea să îi asigure un venit bun.

A avut dreptate. Și-a cumpărat o casă la Jimbolia și a hotărât să aibă o familie numeroasă. Cu Magdalena Stadler (1823–1875), a doua lui soție, a avut unsprezece copii, al cincilea fiind Karl, așa cum se poate observa în arborele genealogic expus pe perete. Alături de arbore se află și certificatul de deces al lui Johann, eliberat la Jimbolia în 1871 și, deci, un act cu o vechime și o importanță considerabilă pentru acest oraș. Alături de carnetul pentru impozite (Steuerbuch) și pașaportul vechi (Wanderbuch) ale lui Johann Ludwig Diel, mai sunt expuse în prima vitrină a muzeului și două vederi vechi din Wetzlar an der Lahn.

Tot în prima încăpere se mai pot vedea fotografiile lui Karl Diel la diferite vârste, un caiet de traduceri din 1868, carnetul lui de elev – *Index lectionum* – din 1874, decizia de pensionare din 1926, un portmoneu cu inițialele sale și decorația *Steaua României în grad de comandor*, acordată de M.S. Regele Ferdinand. În fotografii apare casa care adăpostește astăzi muzeul: fotografia de pe terasă a fost făcută în 1900, iar cea din exterior în jurul anului 1920. Pe pereți sunt diplomele de medic ale doctorului Diel și un portret făcut de pictorul Stefan Jäger (1877–1962).

Caietul menționat mai sus, cu traduceri din germană, latină și maghiară, surprinde prin scrisul caligrafic perfect al adolescentului Diel. Literale sunt trasate impecabil, de parcă ar fi fost tipărite, iar rândurile se înșiră drepte, la aceeași distanță. Niciunde nu se zărește vreo greșală corectată. Traducerile de la început sunt ale unor texte foarte simple, dar pe parcurs ele devin din ce în ce mai sofisticate, fiind alese din operele lui Miltiade, Temistocle sau Cornelius Nepos. Care tânăr de treisprezece ani ar mai sacrifica astăzi timp pentru o asemenea îndeletnicire?

*

În a doua încăpere, aranjamentul reproduce atmosfera anilor 1920, cu obiecte care au aparținut familiei – un ceas, un sfeșnic de argint, două recipiente pentru cerneală și nisipul folosit ca sugativă, ziare de acum un secol și tablourile de pe pereți, printre care se află și un peisaj semnat de pictorul austriac Edmund Reheis (1879–1951). Vizitatorii mai pot vedea un *Certificat de apartenență* eliberat când în 1924 Jimbolia a trecut din administrația fostei Jugoslavii în cel al României și când cei de origine germană

trebuiau să se declare români pentru a putea practica medicina. Cele două ferpare din anul 1930, anul morții lui Karl Diel, precum și factura eliberată cu toate cheltuielile implicate de înmormântare sunt în maghiară și germană, dovadă că în Jimbolia erau puțini români în perioada interbelică.

*

A treia încăpere invită la o cină de gală cu hainele de seară pe care membrii familiei le-au folosit în asemenea ocazii.

*

În continuare, vizitatorii au ocazia să vadă instrumente, medicamente și rețete legate de activitatea medicală a lui Karl Diel și a fiului său, Dr. Ludwig Diel. Sunt mai multe rafturi de cărți medicale în germană și franceză din secolul al XIX-lea, iar unele dintre ele sunt în mai multe volume, cum ar fi, de pildă, *Patologia femeii*, tipărită în cincisprezece volume. Remarcabile sunt reproducerile grafice din aceste cărți, iar faptul că multe pagini sunt subliniate dovedește că ele au fost consultate foarte des. Dintre fotografiile expuse, cele mai numeroase sunt făcute în interiorul saloanelor din spital, iar cea mai importantă este cea făcută pe terasa Casei Memoriale în 1929, unde Karl Diel este înconjurat de colaboratorii săi, unul dintre ei fiind celebrul neurochirurg bucureștean Dumitru Bagdasar, venit pentru câțiva ani să lucreze la Jimbolia.

*

Ludwig Diel, fiul lui Karl, a fost și el medic. Născut la Jimbolia în 15 iunie 1888, a studiat medicina la Budapesta. Între 1914–21, a lucrat la spitalele din Budapesta și Innsbruck, făcând mai multe stagii de specializare și cunoscând-o atunci pe viitoarea lui soție. Se întoarce la Jimbolia și lucrează la spital împreună cu tatăl său, pentru ca în 1924 să se mute la Timișoara, unde a înființat Sanatoriul Bănățean, actualmente Clinica de Ginecologie „Dr. Dumitru Popescu”. A operat aici până când s-a stins din viață în 1944.

Pe lângă desenele anatomice făcute de Ludwig Diel ca student și alte acte sau instrumente legate de activitatea lui ca medic, în vitrine mai sunt și fotografii care îl arată copil, tânăr student sau militar în Primul și Al Doilea Război Mondial, purtând uniforma și chipiul expuse și ele aici. Se mai pot vedea scrisori, ca cea adresată pe când avea opt ani unui unchi al său pentru a-i cere un cal, precum și variate cărți de vizită în diferite limbi. Pe perete se află diploma lui de medic, o fotografie de la început de secol, unde disecă un cadavru împreună cu alți doi colegi la ora de anatomie, și mai multe imagini din interiorul Sanatoriului Bănățean.

Ludwig Diel a avut două mari plăceri: a fost un pasionat vânător și un priceput fotograf. Ambele sunt asociate într-o fotografie care reprezintă o natură moartă aranjată după o vânătoare în Alpii Tirolului. Negativul ei pe sticlă se găsește în dulăpiorul cu multe sertare din aceeași încăpere, alături de numeroase alte negative ale fotografiilor făcute de Ludwig Diel între anii 1900–1925. În ceea ce privește portretul de pe perete, el a fost pictat de Lajos Meczner (1890–1962), cunoscutul artist maghiar care a trăit la Arad și Timișoara înainte de a se muta la Budapesta.

*

Ultima încăpere a Casei Memoriale este dedicată familiei lui Karl Diel. Fotografiile soției, Aloysia Cecilia Katharina Gombóc Bayer de Rogács (1868–1929), numită pe scurt Louise Diel, o arată ca fată tânără, la maturitate și apoi la bătrânețe, șezând înaintea de a muri la una dintre ferestrele acestei încăperi.

Tatăl Aloysiei, doctorul Eduard Bayer (1845–1915), a fost adoptat de socrul său în 1868 pentru a se păstra continuitatea masculină necesară păstrării titlului de nobil, primit de un străbunic al familiei Gombocz în 1625 și reînnoit de fiecare urmaș până în 1821. Și Eduard Bayer, la rândul său, a fost înnobilit în 1869 după ce s-a remarcat ca medic în războiul austro-prusac din 1866. Decorațiile sunt în vitrină, iar diploma de cavaler și blazonul sunt expuse pe perete.

O vitrină este dedicată celor două fiice, Olga (1889–1902) și Luiza Diel (1892–1963). Olga a murit la 13 ani, iar Luiza a înfruntat în sărăcie perioada comunistă, fiind obligată să plece din casa unde se află actualmente muzeul și neavând nici un alt venit decât cel obținut din ceea ce reușea să vândă. Poate cel

mai important moment din viața ei a fost atunci când s-a îndrăgostit de ea pictorul Ștefan Jäger, prilej care l-a încurajat să o viziteze frecvent și să folosească drept pretext motivul că dorește să picteze toți membrii familiei.

Pe peretele acestei ultime încăperi se pot admira fotografiile artistice făcute de Ludwig Diel soției sale, Anna (Netti) Huberta Antonia Schirmer (1894–1981), adusă de el de la Innsbruck. Într-una dintre vitrine este o fotografie făcută atunci când bunica mea a fost decorată cu medalia de aur a Crucii Roșii, oferită după Primul Război Mondial din partea Maiestății Sale Împăratul Franz Iosif „tuturor doamnelor care s-au implicat ca voluntare în îngrijirea soldaților și care ne-au ajutat să trecem peste momentele cele mai grele ale războiului”, salvând „prin efortul lor depus zi și noapte pe cei care și-au pus viața în pericol pe frontul din munți.”

În fine, ultimele vitrine conțin documente, obiecte și jucării care au aparținut ficei lui Ludwig Diel, Carla Ludovica Aneta (1921–2000). Printre ele se află, pe lângă o carte poștală a bunicului Karl adresată nepoatei care i-a purtat cu mândrie numele, și rochițele din anii 1920, cu care este îmbrăcată în fotografiile cu mama și bunica ei din Austria. Raftul cu parfumurile interbelice oferă și el o întreagă paletă de arome folosite de doamnele epocii pentru a se înfrumuseța. Portretul de pe perete al Carlei copilă a fost pictat de Ștefan Jäger, iar cel al Carlei adolescentă de Lajos Meczner.

Am ales exponatele mamei mele cu intenția de a ilustra mai bine ideea de interetnicitate și interculturalism care a caracterizat familia Diel: la insistențele bunicului și ale părinților ei, Carla a urmat pe rând secțiile de limbă germană, maghiară și română, așa cum dovedesc certificatele obținute la școala „Notre Dame” din Timișoara, și a vorbit la perfecție aceste limbi. Adultă, s-a căsătorit întâi cu un german, Dieter Koch, apoi cu un român, viitorul academician Pius Brînzeu. A purtat cu aceeași bucurie un costum popular șvăbesc, austriac sau românesc, așa cum se observă în fotografiile din ultima vitrină. Totul se încheie cu fotografia în care se sugerează viitorul acestei familii: Carla este gravidă cu Pia Brînzeu, al doilea copil după Dieter Koch jr., și mama nepoților ei. Primul, Mircea Teodorescu-Brînzeu, a rămas la Timișoara împreună cu Ioana Cristea, iar mezinul, Dragoș Teodorescu-Brînzeu, a ales să trăiască în Germania cu Rosemarie Herbeck și fiica Marissa. Linia românească a rămas în Banat să continue aici istoria familiei, iar cercul german s-a închis peste aproape două secole tot în apropiere de Wetzlar an der Lahn.

*

Pe lângă nostalgia unui trecut frumos, retrăit la Casa Memorială „Dr. Karl Diel”, vizitatorii sunt îndemnați să mai descopere ceva: fiecare om este o verigă importantă într-un lanț al generațiilor, iar dacă păstrăm obiectele bunicilor și nu le uităm nici poveștile, transmițându-le mai departe nepoților noștri, putem acoperi – ca o arhivă vie – o perioadă de aproape un secol și jumătate.

În plus, trăim mai frumos dacă alegem, așa cum se făcea pe vremuri, o cină la lumina lumânărilor și nu un hamburger la colț de stradă, o dantelă sau o carte veche și nu un kitsch cumpărat la mall. Se spune că postmodernismul a apărut atunci când Macbeth a fost înlocuit de Macdonald's și Bauhaus de *our house*. Ei bine, putem să revenim, măcar din când în când, cu gândul la ceea ce au savurat înaintașii noștri, chiar dacă toate acestea au devenit acum istorie. Timpul nu se mai întoarce niciodată înapoi, dar el are puterea să învâluie cu o frumusețe aparte obiectele care inițial au fost alese pentru funcționalitatea lor practică, fără ca deținătorii lor să se gândească vreodată că vor fi expuse într-o casă memorială. Este însă de datoria noastră să le păstrăm și să le respectăm așa cum se cuvine.

Listă figuri

- Fig. 1 Casa în care a trăit Karl Diel, devenită Casă Memorială. Fotografie din 1901
- Fig. 2 Dr. Karl Diel
- Fig. 3 Prima încăpere, dedicată vieții doctorului Karl Diel
- Fig. 4 Portretele părinților și arborele genealogic din prima încăpere
- Fig. 5 Diplomele lui Karl Diel și portretul făcut de Ștefan Jäger
- Fig. 6 A doua încăpere
- Fig. 7 O invitație la cină
- Fig. 8 Cărți și instrumente medicale folosite de Karl Diel

- Fig. 9 Încăperea dedicată fiului lui Karl, doctorul Ludwig Diel
Fig. 10 Câteva obiecte ale doctorului Ludwig Diel
Fig. 11 Încăperea dedicată familiei lui Karl Diel

Bibliografie

- Ciobanu, Tonța 2013 Dragomir Ciobanu, Walter Tonța, *Personalități din Panteonul Jimboliei*, vol. II, Timișoara, 2013, 89–137.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7.

Fig. 8.

Fig. 9.

Fig. 10.

Fig. 11.

